

Küresel Krizden Çıkışta Ülkeler Arası İşbirliği: G20'nin Artan Önemi

Ümit İzmen¹

İçinde bulunduğumuz küresel krizin birçok ülkede yol açtığı panik korumacı politikaları tekrar gündeme getirmiştir. Korumacı politikalar şüphesiz bugün karşılaşılan sorunları daha da derinleştirecek, krizin süresini ve etki alanını artıracaktır. Korumacı politikalar 1920'lerin sonlarında başlayan Büyük Buhran'la mücadele sırasında da denenmişti. Sonuç ekonomik krizin daha da kötüleşmesi ve uzaması olmuştur. Krizle mücadelenin ülkeler arası dayanışma yerine her ülkenin kendi duvarları arkasına çekilerek yapılması, önce bir ekonomik yıkıma sonra da savaşa yol açmıştır.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında ülkeler Nazi Almanya'sına karşı savaşı kazanabilmek için siyasi işbirliği yapmışlardır. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından korumacı politikalar yerini uluslararası işbirliğine dayalı Bretton Woods sistemine bırakmıştır. Aynı dönemde ekonomik işbirliği

¹ Dr. Ümit İzmen, Baş Ekonomist, TÜSİAD, uizmen@tusiad.org

yapılarak Dünya Bankası (DB), Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) gibi uluslararası kurumlar kurulmuştur. Bu uluslararası kurumlar yatırımcılar, tüketiciler ve politikacılar için sağlam bir hareket zemini yaratmış, malların, sermayenin ve yatırımın küresel dolaşımını kolaylaştırmıştır. Ayrıca bu kurumlar ekonomi politikaları için iyi bir kıyaslama imkânı getirmiştir.

Bu sistemle bazı küçük sapmalar dışında günümüze kadar süren benzeri görülmemiş uzun soluklu bir küresel ekonomik büyüme sağlanmıştır.

**1929 küresel kriz korumacı politikaları
tekrar gündeme getirdi.**

Dünyanın Büyük Buhran'dan sonra karşı karşıya olduğu bu en vahim kriz korumacı politikaları yeniden gündeme taşımıştır. Bu kriz de, aynen Büyük Buhran da olduğu gibi, korumacı politikaların arkasına saklanarak değil işbirliği yaparak ve ilerisi için işbirliğini güçlendirecek kurumları oluşturarak aşılabilecektir. 1930'ların başında uygulanan korumacı politikalardan günümüz için iki temel ders çıkarmak mümkündür:

1. Ne yapmamalı: korumacı politika.
2. Ne yapmalı: ülkeler arası işbirliği.

**İçinde bulunduğumuz küresel krizin bir
buhrana dönüşmesini engelleyecek
imkanlar mevcuttur.**

Küresel kurumların varlığı ve önemli ekonomilerin krizle mücadelede işbirliği konusunda istekli olması, içinde bulunduğumuz küresel krizin 1930'lardaki gibi bir buhrana dönüşmesini engelleyecektir.

1. **Küresel Kurumların Varlığı:** 1930'larda olmayan Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası gibi küresel kurumlar, Avrupa Birliği (AB), G7 ve G20 gibi uluslararası işbirliği platformları bugün dünya ekonomisinin krizle mücadelede en önemli avantajıdır. Tarihi meşruiyeti olan bu kurumların varlığı ülkelerin işbirliği yapması için gerekli zemini sağlamaktadır.

2. **Politikalarda Küresel İşbirliği:** Ülkelerin birbirinden bağımsız uygulayacağı para ve maliye politikaları resesyondan kurtulmak için beklenen etkiyi yaratmayacaktır. Her ülkenin bağımsız olarak sermayeyi ülke içinde tutmayı hedefleyen maliye veya para politikaları diğer ülkelerin de aynı politikaları uygulamasına sebep olacak, dolayısıyla beklenen etkiyi göstermeyecektir. Bununla birlikte *"beggar-thy-neighbour"* olarak bilinen diğer ülkeler aleyhine uygulanan politikalar, sermayeyi ülke içinde tutmak bir yana, yatırımcıların fonları kısa vadeli kazanç oranlarına göre bir ülkeden diğerine taşımalarına yol açacaktır. Buna karşılık, eğer politikacılar birlikte hareket edebilirse, uluslararası fonları daha uzun dönemli yatırıma yönlendirmek mümkün olacaktır. Ülkelerin, merkez bankalarının işbirliği içinde hareket etmeleri, küresel politikaların uygulanmasıyla sermayenin oradan oraya sürüklenmesini durdurup sermayeyi yatırıma çevirebilecektir.

Küresel krizlerin çözümü de küresel olmalıdır.

Bugün içinde bulunduğumuz kriz küresel bir krizdir, dolayısıyla çözümü de küresel olmalıdır. 19. yüzyılda ekonomi politikalarında sadece belli konularda işbirliği yapılması yeterli olmaktaydı. Bugün ise, bir ülkenin korumacı politika uygulaması küresel ekonomik sistemi oluşturan duvarın altından

bir tuğlanın çekilmesi anlamına gelmektedir. Sonuçta krizi daha da derinleştirir.

Bugün içinde bulunduğumuz kriz Büyük Buhran'la bire bir aynı olmamakla birlikte 1930'lardan sonra görülen en önemli küresel krizdir. Bu krizi atlattık için ülkeler Büyük Buhran'dan ders alarak korumacı politikalarından uzak durmalıdır. Aksi halde, dünya ekonomik sisteminin bugün ulaştığı entegrasyon düzeyi göz önüne alındığında, korumacı politikaların başvurulması halinde, krizin Büyük Buhrana kıyasla çok daha derin bir hale gelmesi kaçınılmaz olacaktır. Bu nedenle, başlıca ülkelerin politikacılarının tam bir işbirliği içinde olarak ekonomiyi canlandıracak politikaları birlikte oluşturması ve uygulaması gerekmektedir.

Azalan taleple mücadele için genişlemeci parasal ve mali politikalar uygulanması kaçınılmazdır. Fakat devletler bu tür genişlemeci politikaları birbirinden bağımsız uyguladığı takdirde elde edilecek sonuç, ortak politikalara oranla daha sınırlı kalacaktır. Politikaların birlikte hareket ederek oluşturulması, krizi daha erken atlama şansını artıracaktır. Örneğin, merkez bankalarının politika faiz oranlarında ortak hareket etmeleri veya vergi oranlarında yapılacak değişikliklerin birlikte kararlaştırılması, sonuçlar üzerinde çok daha etkili olacaktır.

Ayrıca küresel ekonomik sistemin gelmiş olduğu nokta, korumacı politikaları uygulayan devletlerin de uzun vadede bu politikalarından herhangi bir fayda elde etmesini mümkün kılmamaktadır. Bir ülkenin bağımsız politika uygulayarak ilk hareket edenin kazançlı çıkması kuralından yararlanabilmesi, sadece küresel ekonomi genişliyorken söz konusu ülkede iç koşullara bağlı bir ekonomik kriz olması durumunda geçerlidir. Oysa küresel talebin hızla daraldığı bu dönemde, korumacılık uygulayan ülkelerin uluslararası kredi notu düşecek, yatırımcısı ve tüketicisi olumsuz

etkilenecek ve krizin ortadan kalkması için daha uzun süre geçmesi gerekecektir.

Örneğin Türkiye 2001 krizi de dahil olmak üzere, bundan önce karşı karşıya kaldığı ekonomik krizlerde bu tür politikalardan yararlanabilmiştir. Küresel talebin yüksek olduğu dönemlerde ihracatı destekleyen politikalar Türkiye'ye krizi kısa sürede atlatma imkanı yaratmıştır. Ama bugün diğer ülkelerden bağımsız olarak uygulanacak kurun değer kaybı veya vergi desteği gibi ihracatı destekleme politikaları, ihracat pazarlarında talebin azalmış olmasından dolayı işe yaramayacaktır.

Küresel krize karşı ortak hareket etme gereği G20'yi ön plana çıkartmıştır.

Küresel krizin başlangıcından itibaren krizin niteliği, uluslararası kurumları ve platformları krizle mücadelede ön plana çıkartmıştır. Bunlar arasında G20, krize karşı ortak mücadele zemini oluştururken, IMF de krizle mücadelenin finansal boyutunda önem kazanmaktadır.

Dünya ekonomisi açısından önem taşıyan gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin maliye bakanları ve merkez bankası başkanlarını bir araya getiren G20 1999'da kurulmuştur. G20 toplantılarına üye ülkelerin yanı sıra Avrupa Merkez Bankası, IMF ve Dünya Bankası başkanları ve Uluslararası Para ve Finans Komitesi ve Kalkınma Komitesi başkanları da katılmaktadır. Kurulma amacı, mevcut küresel yapıların yükselen piyasa ekonomilerinin katılımını yeterince yansıtmadığı görüşünden hareketle, küresel ekonomik sistemin istikrarının korunmasına ilişkin temel meselelerde sanayileşmiş ve yükselen piyasa ekonomileri arasında verimli bir diyalog ve işbirliği ortamını yaratmaktır. G20, 1990'ların sonunda yükselen piyasa ekonomilerini etkisi altına

alan finansal krize karşı ortak çözüm noktaları oluşturmak üzere başlayan diyalogun, katılımcıların sürekliliğinin sağlandığı düzenli bir temele oturtulması ihtiyacına cevap vermiştir. Son küresel kriz, kuruluşundan bu yana geçen süre içinde uluslararası finansal yapının güçlendirilmesini ve ekonomik büyüme ve kalkınmanın sürdürülebilirliğini sağlamak üzere çalışmış olan G20'yi, küresel finansal istikrarın yeniden tesisi ve küresel ekonominin canlandırılmasının baş aktörü konumuna taşımıştır.

Ülkeler arasında dönen bir başkanlık sistemine sahip olan G20'nin başkanlığını 2009 yılında İngiltere yapmaktadır. 2010'da ise başkanlık Kore'ye geçecektir.

Dünyanın tüm bölgelerinden sanayileşmiş ve yükselen piyasa ekonomilerini bir araya getiren G20'nin üyeleri, dünya nüfusunun üçte ikisini, dünya hasılasının %90'ını ve dünya ticaretinin %80'ini temsil etmektedir. G20'nin bu geniş üyelik yapısı ve ekonomik ağırlığı, küresel ekonomik ve finansal sistemin yönetilmesinde G20'yi meşru ve etkili kılmaktadır.

G20 iş dünyası zirvesi

G20'yi meşru ve etkili kılan bir diğer unsur da özel sektörün de bu süreçte aktif yer almasıdır. G20 liderleri toplantısından önce yapılan iş dünyası zirvesi, G20 ülkelerinin özel sektör liderlerini bir araya getirdi. Türkiye özel sektörünü bu toplantıda TÜSİAD Yönetim Kurulu Başkanı Arzuhan Doğan Yalçındağ temsil etti. Ülkeler arasında büyük bir görüş birliğinin görüldüğü iş dünyası zirvesinden liderler toplantısı için çıkan tavsiye kararları dört başlıkta toplanabilir:

1. Korumacı politikalara şiddetle karşı çıkılmalıdır, Dünya Ticaret Örgütü bünyesinde devam etmekte

olan Doha görüşmelerinin bu yıl içinde tamamlanması, korumacılığa karşı en etkili cevap olacaktır.

2. IMF başta olmak üzere uluslararası finansal kurumların kaynakları artırılmalı, yönetim yapıları güçlendirilmeli ve oylama kuralları yeniden düzenlenmelidir. Dış ticaretin finansman imkanları da genişletilmelidir.

3. Ekonomiyi mali ve parasal politikalarla desteklemeye devam ederken, kamunun ekonomi içindeki ağırlığı kontrol altında tutulmalıdır.

4. Mali düzenlemeler reformu, uluslararası gözetim ve sermaye yeterliliği getirecek biçimde ele alınmalı, daha fazla şeffaflık ve risk yönetimi hedeflenmelidir.

İngiltere'nin ev sahipliğinde yapılan 2 Nisan 2009 tarihli zirve toplantısına devlet başkanları ve başbakanlar düzeyinde katılan G20 liderleri, küresel krizin geleceği açısından önemli kararlar almıştır. Bu açıdan zirve, 1933'te dünya liderlerinin içine düşmüş oldukları ve dünyayı korumacılığa ve uzun süren bir ekonomik çöküşe sürüklemiş olan hatanın tekrarlanmayacağını göstermiş ve krizden çıkış ümitlerini beslemiştir. Zirve sonrasında yapılan açıklamada liderlerin,

- Güvenin sağlanması, büyümeye geçilmesi ve istihdam yaratılmasına başlanması
- Finansal sistemin güçlendirilerek kredi mekanizmasının çalışır hale getirilmesi
- Finansal sistemin düzenleme ve gözetiminin etkinliğinin artırılması
- Krizle baş etmek ve yeni krizlerin oluşmasını engellemek üzere uluslararası finansal kurumların güçlendirilmesi
- Refahın artırılması için korumacılığa karşı çıkılarak küresel ticaretin ve yatırımların özendirilmesi

- Kriz sonrası büyüme döneminin çevreyle uyumlu, sosyal dengeleri iyileştiren ve sürdürülebilir olması

için her ne gerekiyorsa yapılması konusunda mutabakata vardıkları açıklanmıştır. Bu açıklamaların krizle ortak mücadele konusundaki kararlılığı teyit etmesine karşılık, zirvenin somut çıktılarının sınırlı olduğu da bir gerçektir.

G20 zirvesinin en somut çıktısı, IMF'nin kaynaklarının artırılması olmuştur.

Zirvede dünya ekonomisi için 1,1 trilyon doların seferber edileceği açıklanmış olmasına rağmen, yeni fon taahhüdünün çok daha az olduğu göze çarpmaktadır. ABD ve Avrupa finansal piyasalarında 3 trilyon dolara yaklaştığı düşünülen zehirli varlıklarla nasıl mücadele edileceği konusunda varılmış olan en somut sonuç IMF'nin kaynaklarının 750 milyar dolara çıkarılması olmuştur. Ayrıca toplantıda IMF kota sistemindeki reformun hızlandırılması konusunda da anlaşmaya varılmıştır. Toplantıda alınan kararların içerdiği finansal taahhütler:

- IMF'ye yeni 500 milyar dolarlık kredi temin edilmesiyle IMF'nin mevcut 250 milyar dolarlık kaynağının 3 katına çıkartılması;
- IMF'nin tüm üye ülkelere 250 milyar dolar tutarında yeni SDR tahsis etmesi;
- 250 milyar dolar tutarında ticaret kredisi finansmanı imkanı yaratılması ve
- Kalkınma bankalarına 100 milyar dolarlık kaynak tahsis edilmesinden oluşmaktadır.

G20 ülkelerinin krize karşı ortak hareketi küresel ekonomiyi şekillendirmektedir

2 Nisan'da yapılmış olan G20 toplantısının en temel eksikliği zehirli varlıklar konusunun nasıl çözüleceğinin net olarak ortaya konmamış olmasıdır. Zaten, bu tip toplantılardan tüm ülkelerin üzerinde mutabakata vardıkları somut bir aksiyon planının benimsenmesi beklenmemelidir. Buna karşılık zirve, dünyanın 1933'teki toplantıdan sonra olduğu gibi korumacı politikalara teslim olmayacağını göstermiştir. Toplantının en önemli özelliği, kriz sonrasında oluşan küresel ekonominin nasıl şekilleneceğinin ipuçlarını barındırmasıdır.

Krizin gözler önüne serdiği küresel finansal düzenleme ve denetim sistemindeki sorunlar çözülmeyen, dünya ekonomik sisteminin normal işleyişine geri dönemeyeceği aşıkardır. Öncelikle, yükselen piyasa ekonomilerinin finansman sorunlarının çözümlenmesi gerekecektir. IMF kaynaklarının artırılması kararı, bu çerçevede çok önemli bir işlev üstlenecektir. Ayrıca, finansal piyasaların, ulusal devletlerin ötesinde bir sistem dahilinde düzenlenmesi ve denetlenmesi de kaçınılmazdır. Her iki sorunun çözümü, sanayileşmiş ve yükselen piyasa ekonomilerinin ortak hareket etmesini ve dolayısıyla, yükselen piyasa ekonomilerinin dünya ekonomisindeki söz hakkının artırılmasını gerektirmektedir.

G20'nin krizde etkin bir rol üstlenmiş olması, bundan böyle küresel ekonomiye ilişkin kararları geliştirmiş ülkelerin gelişmekte olan ülkeleri dışarıda bırakarak almasını çok zorlaştırmıştır. Önümüzdeki dönemde IMF'nin yönetim ve oylama mekanizmalarında yapılacak değişiklik, yükselen

piyasa ekonomilerinin küresel ekonomik düzende artmış olan ağırlığını yansıtacaktır.

Kaynaklar

Dominique Strauss-Kahn, *A Mandate for Action*, Address at National Press Club, Washington DC, April 16, 2009

G20, *London Summit - Leaders' Statement*, 2 April 2009

CBI, *G20 business summit: A scoping paper*, London, 18 March 2009

Prasad, Eswar ve Isaac Sorkin *Understanding the G-20 Economic Stimulus Plans*, The Brookings Institute, March 2009

The Brookings Institute, *The G-20 London Summit 2009: Recommendations for Global Policy Coordination*, March 26, 2009

Teslik, Lee Hudson, *G20 Priorities*, Council on Foreign Relations, March 13, 2009